

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר דוד בלום שליט"א

בבא מציעא ה. - בענין חשוד אממונא חשוד אשבועתא, ונאמנות שני עדים

נקודות שנידונו בשיעור זה:

- בסיפור שמוזכר בגמ' על ההוא רועה (שגנב הבהמות שניתנו לו לשמור), יש להעיר למה הזכירה הגמ' ש"בכל יום היו מוסרים לו הבהמות בעדים" ויום אחד מסרו לו בלא עדים? למה צריכים להזכיר שמסרו לו הבהמות בכל יום בעדים? ועוד קשה, מאי פריך הגמ' "ותיפוק לי (שנפסל לשבועה) מפני שהוא רועה"? הלא עדיפא מזה קאמר, דפסול אף מדאוי מפני שהוא גזלן!
- בשולחן ערוך מבואר שמי שנשבע שבועה דרבנן ואח"כ חייבוהו שבועה דאורייתא על אותו הממון, חייב לישבע שוב. עוד מבואר (שם וברמב"ם) שמי שנשבע ואח"כ באו עדים שהוא חשוד על גניבת ממון, אין שבועתו שנשבע כלום. מהו מקור פסקי השו"ע הנ"ל בתלמוד?
- ברשב"א כאן מבואר דהוה אמינא שלא נאמין לעדים כשהם אומרים דבר שלא נראה לנו כן מסברא. וצ"ע, הא האמינה התורה לשני עדים בכל מקום, והאיך נסתור דבריהם ע"פ סברתינו?

1. גמרא בבא מציעא ה. - ה.: וז"ל, "ההוא רעיא דהוו מסרי ליה כל יומא חיותא בסהדי, יומא חד מסרו ליה בלא סהדי, לסוף אמר להו: לא היו דברים מעולם. אתו סהדי אסהידו ביה דאכל תרתי מינייהו. אמר רבי זירא: אם איתא לדרבי חייא קמייתא משתבע אשאר. אמר ליה אביי: אם איתא משתבע? והא גזלן הוא! אמר ליה: שכנגדו קאמינא. השתא נמי, דליתא לדרבי חייא נחייביה מדרב נחמן, דתנן: מנה לי בידך! אין לך בידי פטור, ואמר רב נחמן: משביעין אותו שבועת היסת. דרב נחמן תקנתא היא, ותקנתא לתקנתא לא עבדינן. ותיפוק ליה דהוה ליה רועה, ואמר רב יהודה: סתם רועה פסול! לא קשיא, הא דידיה, הא דעלמא, דאי לא תימא הכי, אנן חיותא לרועה היכי מסרינן? והא כתיב (ויקרא י"ט) לפני עור לא תתן מכשל? אלא: חזקה, אין אדם חוטא ולא לו."

2. רמב"ם הלכות טוען ונטען פרק ב' הלכה ט', וז"ל, "מי שנתחייב שבועה בין של תורה בין של דבריהם ונשבע ונטל או נשבע ונפטר, ואחר כך באו עליו עדים שהוא חשוד, אין שבועתו שנשבע כלום ויש לבעל דינו להוציא מידו מה שנטל או ישבע זה שכנגדו ויטול ממנו."

ומגיד משנה שם, וז"ל, "מי שנתחייב שבועה וכו'. גם זה אינו נזכר בגמ' אבל נראה ברור דלא גרע ממה שאמרו טעה בדבר משנה חוזר, ואף על פי שיש לחלק ביניהם הדבר נכון בעצמו וכ"כ רבינו מאיר ז"ל."

3. שולחן ערוך חושן משפט סימן פ"ז סעיף י"ד, וז"ל, "כפר הכל ונשבע היסת בלא נקיטת חפץ ואחר כך חזר והביא עד אחד, חוזר ונשבע שבועה דאורייתא בנקיטת חפץ. הגה: וכן אם נשבע שבועה דאורייתא (הגמ"ר סוף שבוטות) ונדע אחר כך שהיה חשוד, אין שבועתו כלום וישלם ועיין לקמן סוף סימן נ"ב."

4. חידושי הגר"א הנדפס בסוף משניות זרעים א' (מהדורת יבין ובוועז)

כבר שבעה היסת קודם שכלו העדים לענין מאי ישבע עוד שבות היסת. אבל השתא דפריך אביי והא גזלן הוא. ומשני שנגדו כו'. פריך שפיר נחייביה מדרכ נתמן. אף שנשבע כבר זה אינו. דהא בלא עדים ואמרו שגזלן הוא וחשוד הוא והשתא ישבע שנגדו כפסק הרמב"ם. ומשני דר"י תקנתא כו' ותקנתא לתקנתא כו'. ומנלא שפיר פסק הרמב"ם בשבועה דאורייתא אם נשבע כבר ואחר כך בו עדים ואמרו שחשוד הוא לריך לישבע שנגדו. ועל זה פריך שפיר ומיפוק ליה דהוה רועה פ"י דנעשה גזלן אחר כך כשנאזו עדים. ורועה היה מעיקרא קודם שכלו העדים. ואם כן היאך פסקו ליה שבועה ראשונה. והשתא ניחא ומתוך כל הקושיות בלא זה לא היה יכול להקשות על אביי ומיפוק כו' היה קשה מאי נ"מ גזלן או רועה. ועוד היה קשה לדרכה גזלן חמור מרועה. אבל השתא דפריך והשתא דליכא כו' נחייביה כו' וקשה למה לא הקשה לעיל קודם קושיות אביי והא גזלן הוא על כרחך לריך לומר כמו שאמרנו לעיל דהא נשבע כבר שבעה היסת. על זה פריך שפיר מיפוק ליה דהוה רועה א"כ היאך פסקו ליה ב"ד בחלה שבועה כלל (*):

הרמב"ם פסק אם נשבע שבועה היסת ואח"כ נחייב על זה הענין שבועה דאורייתא. כגון שכל אחר כך עד אחד ולריך לישבע להכחיש את העד אף על פי שנשבע כבר לריך לישבע עוד. ועוד פסק הרמב"ם אם נשבע אחר כך בלא עדים ואמרו שחשוד הוא. לריך לישבע שנגדו אף על פי שכבר נשבע קודם שכלו העדים אף על פי כן כו'. וכן הוצא בש"ע שני הדינים הנ"ל:

אמר הרב הגאון המנוח הנ"ל. שהרמב"ם מוכיח שני הדינים מהגמרא דמסכת בבא מציעא דף ה' עמוד א' והכי איתא ההוא רעיא דהוה מסרי ליה כל יומא חיותא כשהדי. יומא חד מסרו ליה בלא סהדי לטוף אמר להו לא היה דברים מעולם אהו סהדי אסידו ביה דאלכ תרמי מינייהו. אמר ר' הירא אם איתא לדרי חייא קמייתא משתבע אשאר. אמר ליה אביי אם איתא משתבע והא גזלן הוא א"ל שנגדו קאמינא. השתא נמי דליתא לדרי חייא חייביה מדרכ נתמן. דמתן מנה לי בידך אין לך כירי פטור ואמר רב נתמן תשבעין אהו שבועה היסת דרב נתמן תקנתא ותקנתא לתקנתא לא עבדין מיפוק ליה דהוה ליה רועה ואמר ר' יהודה סתם רועה פסול. ופירש"י ו"ל האלכאני קא מתמה. והקשו המפרשים דהא רועה הוא מדרכנן. דהא איתא בטעמיהן תנא הוסיפו עליהם רועה. ועוד קשה דהא פריך על אביי והיה לריך להקשות מיכף על אביי ועוד הקשו העולם מאי פריך ומיפוק ליה דה"ל חשעה וכי חמור קושית הרועה מקושית אביי והא גזלן הוא (ואין אני יודע טעמו) אם הקשה כל הג' קושיות אבל עכ"פ לפי תירוץ מתורגמים כל הקושיות) גם הקשה לפרוך הגמרא והשתא דליתא לדרי חייא נחייביה מדרכנן קודם דפריך אביי והא גזלן ונ"מ דאין יכול לתרך כדלעיל תקנתא לתקנתא לא עבדין דהא עדיין ס"ד דנשבע הנשבע. אבל נראה לתרך דהא יש להקשות האמרו ההוא רעיא כו' לטוף אמר לא היו דברים מעולם. מלת לטוף לא ש"ך כאן אבל נראה כנרסת הר"י מערלמי שגרס כן אמר להו להד"מ לטוף אהו סהדי. והשתא אהי שפיר אמר להו להד"מ ופסקו ליה ב"ד שבועה היסת מדרכ נתמן לטוף אהו סהדי פירוש אחר שנשבע אהו סהדי. אמר ר"ז אם איתא לדרי חייא קמייתא לריך לישבע אף שנשבע כבר אף על פי כן לריך לישבע שוה השבועה היא שבועה דאורייתא. ע"כ אהי שפיר מה שפסק הרמב"ם אם נשבע שבועה היסת ואחר כך כו' אמר ליה אביי אם איתא משתבע והא גזלן כו' א"ל שנגדו קאמינא. ופריך הגמרא והשתא דליתא לדרי חייא נחייביה מדרכנן. דקודם קושית אביי לא היה יכול להקשות נחייביה מדרכנן הא נשבע

5. **נימוקי יוסף בבא מציעא ה. (דף ב: בדפי הרי"ף), וז"ל, "ההוא רעיא דכל יומא ויומא וכו'. כתב הרשב"א ז"ל דנקט [הכין] לאשמועינן דלא אמרינן דכיון דכל יומא לא מסרי אלא בשהדי השתא דטעין מפקיד דאפקיד ליה בלא סהדי ריע טענתיה דאנן סהדי דלא אפקיד גביה, ואפ"י אתו סהדי דאכל תרתי מינייהו דילמא אחריני הוו דדמייין להני, וכי הא דאמרינן (כתובות דף טז ע"ב) הואיל וכל הנשאת בתולה יש לה קול וזו הואיל ואין לה קול סהדי שקרי נינהו."**

6. **מרומי שדה (לנצי"ב) בבא מציעא ה., וז"ל, "ההוא רעיא דהוה מסרי ליי כל יומא חיותא בשהדי יומא חד כו'. תמוה למאי הביא הגמ' דכל יומא הוה מסרי ליי בשהדי, והנימוק"י יישב בשם הרשב"א דקמ"ל דמכל מקום מהני סהדי, וזה תמוה וכי בשביל הוכחה נכחיש סהדי, היאך יעלה על הדעת לומר כן."**

7. **רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ח' הלכה ב', וז"ל, "נמצאו אלו ששולח להן הם העדים על נבואתו שהיא אמת ואינו צריך לעשות להן אות אחר, שהם והוא עדים בדבר כשני עדים שראו דבר אחד ביחד שכל אחד מהן עד לחבירו שהוא אומר אמת ואין אחד מהן צריך להביא ראיה לחבירו, כך משה רבינו כל ישראל עדים לו אחר מעמד הר סיני ואינו צריך לעשות להם אות... נמצאת אומר שכל נביא שיעמוד אחר משה רבינו אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו כדי שנאמר אם יעשה אות נשמע לו לכל מה שיאמר, אלא מפני המצוה שצוה משה בתורה ואמר אם נתן אות אלו תשמעון, כמו שצונו לחתוך הדבר על פי שנים עדים ואע"פ שאין אנו יודעין אם העידו אמת אם שקר, כך מצוה לשמוע מזה הנביא אע"פ שאין אנו יודעים אם האות אמת או בכישוף ולט."**

8. גמרא בבא מציעא ג., וז"ל, "והא הכא, כיון דתפיס אנן סהדי דמאי דתפיס האי דידיה הוא, ומאי דתפיס האי דידיה הוא, וקתני ישבע!"

9. שולחן ערוך חושן משפט סימן קל"ג סעיף א', וז"ל, "כל דבר המטלטל שהוא ביד האדם, בחזקת שהוא שלו. אפילו אם יביא המערער עדים שהוא שלו ואמר למוחזק הפקדתיו לך או השאלתיו לך נאמן המוחזק לומר אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה, וישבע היסת."